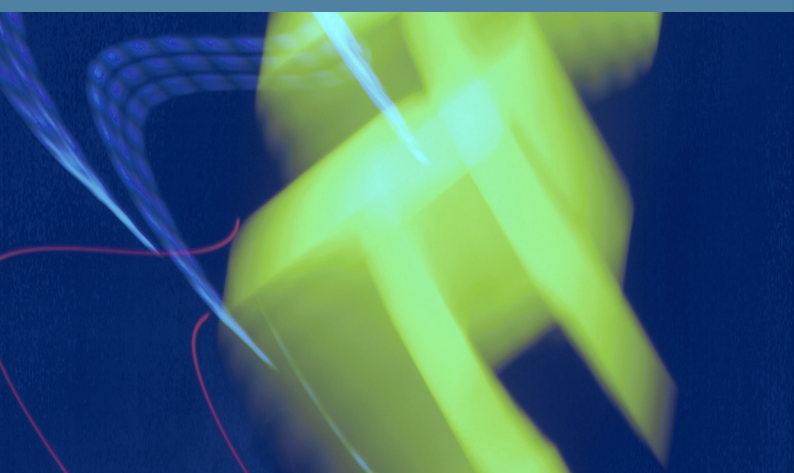

GRENSEHINDERE FOR NÆRINGSLIVET I NORDEN

En kartlegging med konkrete eksempler

GRENSEHINDERE FOR NÆRINGSLIVET I NORDEN

**EN KARTLEGGING MED
KONKRETE EKSEMPLER**

Maj, 2004

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	3
2. Bakgrunn for kartleggingen	3
3. Eksisterende bakgrunnsmateriale	4
4. Avgrensning og ambisjon	4
5. Ulike grensehindre og betydning	5
6. Bilaterale rapporter	6
7. Områder som er tilstrekkelig beskrevet	7
8. Hvordan fjerne barrierer	8
9. Hvordan legge til rette for en mer effektiv prosess	8
10. Konkrete forslag Temaer:	9
1. Informasjon og kunnskapsspredning	9
2. Godkjenning av utdanning og kompetansebevis	12
3. Yrkestrafikk	13
4. Nordisk Venturemarked	14
5. Godkjenning og merking av produkter	15
• Legemiddel og sunnhetsprodukter	
• Bygg- og anlegg	
• Regler for byggematerialer	
• Miljømerking/sertifisering	
• Førstehjelp- og brannslukningsutstyr	
• Legal metrologi	
• Ulike systemer for retur emballasje	
6. Tollproblematikk	19
• Tollforretningsgebyrer og tungvinte betalingsordninger	
• Moms - tilfeldig import og tidsbegrenset depositionskrav	

7. Moms - ulike satser og administrative prosedyrer	20
8. Skatt – identifisere unødvendige forskjeller	21
• Overføring av underskudd og overskudd • Transfer pricing • Ulike skatte- og regnskapsprosedyrer • Bedre koordinering av skatteinitiativer	
9. Nordisk selskap	23
• Juridiske og kostnadmessige problemer før og etter etablering	
10. Offentlige innkjøp	25
11. Bedre koordinering og spesialisering i forskning og utdanning	26
11. Rapporter og bakgrunnsmateriale	26

Maj, 2004

Bjørn H. Eriksen og Mads Peter Schreiber

1. INNLEDNING

Gjennom forankring i Nordisk Ministerråd fikk Nordisk InnovasjonsCenter i oppdrag å kartlegge nordiske, og om mulig baltiske grensehindre på næringslivets område. Norsk-Svensk Handelskammer bisto dem med denne kartleggingen og avga en rapport i januar 2004. Denne kartleggingen var basert på et trettittalls rapporter om nordiske grensehindre og konkluderte med at de konkrete resultater i form av fjerning av grensehindre på næringslivets område ikke har stått i samsvar med forventningene.

På denne bakgrunn besluttet EK-Næring i Nordisk Ministerråd å følge opp kartleggingen ved en ytterligere konkretisering av grensehinderne ved eksempler og forslag til tiltak for å fjerne hindrene på utvalgte områder. Nordisk InnovasjonsCenter fikk igjen sekretariatsoppdraget og har fortsatt engasjert Norsk-Svensk Handelskammer til å bistå dem med en nærmere konkretisering og eksemplifisering av de grensehindre det burde være mulig å gjøre noe med. Denne rapport er en samling av begge oppgaver.

Etter en ny gjennomgang av de ulike rapportene er det god tilgang på statistisk materiale i form av type grensehindring og hvordan næringslivet rangerer de ulike kategoriene som - hvordan det er besværlig å sette seg inn i andre lands regler, godkjennelse/merking av produkter, forskjellig krav til kompetanse og autorisasjonsbrev etc. - uten at dette i særlig grad blir belyst ved konkrete eksempler. Det har derfor vært vanskelig å komme opp med en lang rekke "cases" da de enkelte rapportene har en mer statisk og generell tilnærming. Det virker som det er lettere å identifisere konkrete grensehindre for privatpersoner – disse er nok i en del tilfelle av en mindre kompleks art.

Denne fremstilling er strukturert tematisk etter type grensehindring som toll, skatt, produktmerking etc., og er bygget på samme mal for hvert grensehinder slik at den fortløpende kan suppleres med ny informasjon og nye eksempler. Den går også til en viss grad bransje/produktvis til verks, men dette er gjengitt som eksempler under hovedtemaene. Det er ikke foretatt intervjuer eller innhentet informasjon utover de innsamlede rapporter som er listet opp i kartleggingen.

For å få frem ytterligere konkrete eksempler på grensehindre, kunne det være interessant å følge en nordisk handel eller transaksjon gjennom hele verdikjeden fra anbud eller bestilling til endelig levering og oppgjør er foretatt. Ved å plukke ut et ti-tall cases fra ulike sektorer og bransjer burde det være mulig å få frem et representativt utvalg av spesifikke grensehindre og se nærmere på hvordan noen av disse kan fjernes.

2. BAKGRUNN FOR KARTLEGGINGEN

De nordiske næringsministrene besluttet nylig å forsterke innsatsen for å fjerne hindringer mot næringslivssamarbeid over landegrensene i Norden. Dette skjer på bakgrunn av den innsats som er gjort for å fjerne problemer som privatpersoner møter når de flytter mellom de nordiske land for å studere eller arbeide. Den tidligere danske statsminister, Poul Schlüter, har i løpet av det siste året arbeidet konkret med å fjerne slike hindringer med utgangspunkt i en rapport utarbeidet av Ole Norrback, tidligere finsk ambassadør i Norge.

Det er nå ønskelig å fokusere nærmere på næringslivets område. Det foreligger en rekke rapporter om ulike former for grensehindre – både i Norden som helhet og bilateralt mellom to nordiske land og til dels også mellom Norden og de baltiske landene. Problemene antas å være rimelig godt beskrevet, men handling har i stor grad uteblitt både på grunn av problemenes kompleksitet og manglende ansvarsfestelse av gjennomføringen. Med bakgrunn i de positive erfaringene med Schlüters arbeid og modell, er det nå ønskelig med en ny og forsterket innsats på næringslivets område. Det er imidlertid vanskelig å sette et klart skille mellom grensehindre for privatpersoner og næringsliv – områder som mobilitet av arbeidskraft, skattelovgivning og godkjenning av eksamenspapirer fra ulike utdannelse sinstitusjoner ligger i en gråson mellom privatpersoner og næringsliv og påvirker mulighetene til et mer integrert og konkurransedyktig nordisk næringsliv

Det formelle grunnlaget for det arbeidet som nå skal settes i gang er nå forankret ved beslutninger i Nordisk Ministerråd (MR-Nærings beslutning 29.9.2003 og EK-Næring 30.9.2003).

Som et første steg i dette arbeidet skal det foretas en kartlegging av de siste års rapporter om nordiske grensehindre på næringslivets område etter følgende plan:

1. Innsamling av eksisterende rapporter
2. Gjennomgang av resultater og de viktigste konklusjoner
3. Beskrivelse af konkrete eksempler
4. Identifisering av områder som evt. er utilstrekkelig beskrevet
5. Forslag til videre arbeid.

3. EKSISTERENDE BAKGRUNNSMATERIALE

Gjennom ulike kanaler er det samlet inn et tredve-talls rapporter som omhandler ulike former for grensehindre på næringslivets område mellom de nordiske land. Som det fremgår av den vedlagte oversikt over rapportene er disse av varierende relevans alt etter geografisk

ståsted og bransjetilhørighet. En del omhandler generelt komplekse områder som skattelovgivning og konkurransekraft mens andre tar for seg spesifikke bransjer som entreprenør- og bygningsbransjen.

Rapportene er i stor grad av beskrivende art ved at de kartlegger en rekke problemområder, til dels med konkrete eksempler. De bilaterale rapportene er av en mer konkret art ved at de ofte lister opp en rekke praktiske/tekniske problemer bedrifter støter på når de skal handle med et naboland. Dette er ofte forbundet med vanskelige og forsinkende tollprosedyrer og ulike krav til standarder og produktspesifikasjoner.

Selv om det også er forslag til oppfølging og løsninger på en del av disse problemområdene, har det vist seg vanskelig å komme frem til omforente løsninger som helt eller delvis fjerner konkrete grensehindre for næringslivet – også av mer praktisk karakter.

4. AVGRENSNING OG AMBISJON

Når det skal foretas en avgrensning er det naturlig å starte med en betraktning av hva som kan oppfattes som grensehindre. Som nevnt er det vanskelig å skille mellom grensehindre for privatpersoner og næringsliv da det er en betydelig gråsoner hvor særlig grensehindre for privatpersoner i forbindelse med mobilitet av arbeidskraft har stor betydning for utvikling av næringslivet. Ofte omtales grensehindre for næringslivet som handelshindringer men dette må antas å ha en noe snevrere betydning.

Det svenske Kommerskollegiet definerer handelshindringer som:

“...alle typer virkemidler som begrenser eller hindrer handel med varer og tjenester i forbindelse med enten eksport eller import”

En noe annen vinkling blir brukt i TemaNords rapport om “Konkurrencekraft i Norden” hvor barrierer defineres som:

“...forhold som opphever eller i vesentlig omfang reduserer virksomhetenes forretningsmessige gevinster ved å oppsøke nye muligheter på tvers av grensene i Norden”.

Det er vanskelig å sette opp en eksakt definisjon og det kan være hensiktsmessig å gå mer praktisk til verks med å utelate en del områder det ikke er naturlig å behandle i denne sammenheng.

En rekke av rapportene tar for seg internasjonale utviklingstrekk og Nordens stilling i regionenes Europa og et stadig mer globalt marked. Både når det gjelder handel med varer og tjenester og oppkjøp/fusjoner av virksomheter, blir de nordiske og baltiske land stadig mer integrert. Med tette bånd og omfattende kontakt, er det ingen tvil om at et mer integrert næringsliv i Norden står sterkere både i europeisk og internasjonal sammenheng. Denne rapport tar imidlertid ikke sikte på en nærmere analyse av potensialet til et mer integrert nordisk område – hverken som “hjemmemarked” eller som en del av regionenes Europa eller det internasjonale handelssystem.

Det er heller ikke naturlig å behandle de mer handelspolitiske prosessene i WTO og mellom EU og EFTA – disse forhandlingene er vel organisert og går sin gang. Det dreier seg i stor grad om fisk og jordbruksprodukter hvor tollsatser og kvoteordninger står sentralt. Dette kan

naturligvis representere store handelshindere, men det er ikke naturlig å ta dette opp i denne sammenheng.

I rapportene blir det også pekt på diverse forskjeller som ledelses- og virksomhets-kultur og ulike tradisjoner når det gjelder samarbeid mellom utdannelsesinstitusjoner, forskningsmiljøer og næringsliv i de nordiske land. Ulike nasjonale samarbeids-modeller mellom de ulike miljøene kan fremstå som barrierer ved utvikling av et mer integrert samarbeid når det gjelder innovasjon og næringsutvikling.

Det er også flere steder pekt på at gode kommunikasjoner er en forutsetning for et velfungerende næringsliv. Dette gjelder transporter både på vei, jernbane, båt og fly hvorav veitransport står i en særstilling med den alt overveiende del av godsvolumet. Denne fremstillingen vil begrense seg til å peke på at helhetlige nordiske løsninger for utbygging av transportårer og samordning av transportsystemer er av avgjørende betydning for et konkurransedyktig næringsliv i utkanten av Europa.

5. ULIKE GRENSEHINDERE OG BETYDNING

Rapporten om “Konkurransekraft i Norden”, som er utarbeidet av Oxford Research etter oppdrag fra Nordisk Ministerråd og Nordisk Industrifond, gir en utmerket kvalitativ og kvantitativ oversikt over barrierer for virksomheters utnyttelse av mulighetene i Norden. Rapporten er avlevert i april 2000 men må fremdeles ansees å være aktuell og gi en god indikasjon på de ulike barrierer – noe også andre og senere rapporter bekrefter.

På bakgrunn av en omfattende spørreundersøkelse opplever 77% av virksomhetene en eller flere barrierer for å dra fordel av mulighetene i de andre nordiske landene.

Fordelt på tre strategiske muligheter gir undersøkelsen følgende resultater:

- 57% opplever konkrete barrierer for å avsette varer i de andre nordiske landene
- 47% opplever barrierer for samspill med virksomheter i de andre nordiske landene
- 36% opplever barrierer for å utnytte mulighetene innenfor forskning, utdanning, kapitalmarked mv.

Den første kategori inneholder de mest besværlige og såkalt “harde” barrierer slik det fremkommer på denne prioriteringslisten over de barrierer som i følge virksomhetene har størst betydning (prosent av de som opplever barrierer):

- For besværlig å sette seg inn i andre lands regler – 28%
- Godkjennelse/merking av produkter – 24%
- Spesifikke forskjeller i punktavgifter – 21%
- Forskjellige momssatser på spesifikke områder – 13%
- Forskjeller i nasjonal identitet og kultur – 12%
- Forskjellige regler ved tildeling av autorisasjon/næringsbrev – 9%
- Forskjeller i tekniske standarder – 7%
- Dårlig samspill mellom forskjellige distribusjonsformer – 5%
- Miljøregler – 5%
- Forskjellige krav angående virksomhetsetablering – 5%
- Priser på telekommunikasjon på tvers av landegrenser – 4%
- Språk – 4%

Barrierene er generelt angitt ved at det f.eks. ikke spesifiseres hvilke regler det er vanskelig å sette seg inn eller om vanskelighetsgraden skyldes reglenes kompleksitet eller tilgjengelighet. I rapporten “Konkurranseskraft i Norden” er det imidlertid gitt en del konkrete eksempler på de ulike barrierene og det finnes også andre eksempler i de andre rapportene alt etter hvilke tema de tar opp.

Når det gjelder vesentlighet og betydning kan denne oversikten ytterligere suppleres med en andre elementer som:

- Økonomisk omfang/ekstraomkostninger
- Antall berørte aktører
- Irritasjonsmoment/usikkerhet
- Intensitet
- Kompleksitet

Enkelte hindringer kan ha et høyt irritasjonselement uten at de har særlig stor økonomisk betydning. Det kan ha en god signaleffekt hvis denne type hindringer kan fjernes, men det bør også legges stor vekt på mer omfattende handelshindringer som har større økonomisk betydning for et bredere antall aktører.

Mange virksomheter i Norden oppfatter norske tollbarrierer/tollprosedyrer som et spesielt problem i og med at Norge ikke er medlem av EU – dette til tross for at Norge er en del av EØS området med fri fly av de fleste varer og tjenester.

6. BILATERALE RAPPORTER

En del av rapportene lister opp spesifikke grensehindre mellom to land – f.eks. integrasjonsrapportene mellom Sverige/Norge og Sverige/Finland. Disse lister opp spesifikke grensehindre på en rekke områder som berører både privatpersoner og bedrifter. Dette får lett preg av litt “hummer og kanari” hvor noen av problemene er enkle og har begrenset betydning, mens andre består av omfattende problemkomplekser som igjen kan være forankret i EUs rettsregler. Utenriksdepartementene i de respektive land har koordinert arbeidet og bedt de ansvarlige fagmyndighetene om å følge opp på sine respektive områder. I og med at en rekke instanser er involvert, synes pådriveransvaret noe pulverisert og dette har til en viss grad ført til at man ikke har fått den ønskede dynamikk i prosessen. Det har også vært en tendens til at de bilaterale prosessene får en mer nordisk dimensjon og koordineres mer på nordisk nivå.

7. OMRÅDER SOM ER UTILSTREKKELIG BESKREVET

Det er naturlig å stille spørsmålet om de foreliggende rapporter omhandler de mest alvorlige grensehindre eller om det beror mer på tilfeldigheter hvilke tema som plukket ut. De generelle typer barrierer som ulikheter i skatt, avgifter, sertifikater, standarder osv. er relativt bra beskrevet og må antas å gi et representativt bilde. Vurderingen er vanskeligere når vi kommer ned på bransje/sektor nivå og de mer spesifikke grensehinderene. Disse hindrene blir ofte rapportert av mindre enkeltfirmaer som møter uforutsette problemer når de skal gjøre forretninger med et annet land. Større konsern med flere ressurser finner ofte løsninger og rapporterer ikke i samme grad om eksisterende barrierer selv om de kan være av alvorlig praktisk og økonomisk art.

Rent geografisk er det behov for en grundigere kartlegging av grensehindre mellom de baltiske land og Norden da det foreliggende materiale er noe tynt og gir et noe utilstrekkelig grunnlag for gode vurderinger og spesifikke forslag.

En stor sektor som offentlig forvaltning og offentlige innkjøp er dårlig dekket. Her kommer spesielle EU/EØS-regler inn med ulike terskelverdier men også ulike nasjonale spesifikasjoner. Når det gjelder sektorer som helse, utdanning og transport burde det være store muligheter for bedre nordisk samordning og utvikling gode produkter og tjenester som også burde ha muligheter i en bredere geografisk sammenheng. Bedre kompetanseutvikling, nettverksbygging og informasjon om muligheter vil ikke minst ha stor betydning for de små og mellomstore bedrifter som ikke har de nødvendige ressurser til å benytte de muligheter som ligger i det offentlige innkjøpsmarkedet som omsetter for mer enn SEK 1000 milliarder i året i Norden.

Nordiske sterke bransjer som energi/miljø og bioteknologi er også mangelfullt beskrevet – en harmonisering av grensehindre i disse vekstbransjene vil ha stor betydning for den nordiske konkurransekraften. Når det gjelder IKT-sektoren foreligger det en rapport om ”Barrierer og muligheter for e-forretninger i nordiske SMV” men det er sikkert også barrierer på andre områder i en på ny voksende og sterk nordisk bransje.

8. HVORDAN FJERNE BARRIERER?

Som tidligere nevnt har de ulike grensehindre forskjellig vesentlighet og betydning hvor økonomisk omfang og antall berørte aktører spiller en stor rolle. Når man skal se på mulighetene for å få fjernet hindringer spiller også en del andre forhold inn – bl.a. om det kreves lovendringer.

Først og fremst bør det settes store krav til lett tilgjengelig og forståelig informasjon om andre nordiske lands regler. Dette gjelder ikke minst de små og mellomstore bedriftene som ikke har tilgang på eksperthjelp til enhver tid og eventuelt må bruke store krefter og kostnader på dette.

Når man begynner på en prosess for å fjerne grensehindre på næringslivets område, bør ambisjonsnivået være høyt, slik at det er mulig å få gjort noe også med de mer komplekse problemstillingene i et noe lengre tidsperspektiv. Ved å kombinere dette med å legge opp til et løp hvor som tar for seg en del ”enklere” barrierer det er mulig å få gjort noe med på kortere tid, vil det oppnås en positive resultater som kan fases inn i de mer komplekse prosessene. De barrierene man tar fatt på bør imidlertid ha en viss økonomisk betydning for en kritisk masse berørte aktører.

Barrierer som krever lovendringer

Typiske eksempler på komplekse barrierer som krever lovendring, er forskjellig skattelovgivning. En nordisk harmonisering av skattereglene kan ha store nasjonaløkonomiske konsekvenser og vil være gjenstand for omfattende høringsrunder og politisk diskusjon. Selv om det på EU nivå har vært ønskelig med en mer harmonisert skattelovgivning har dette vist seg vanskelig å gjennomføre. Det samme gjelder for forskjellige momssatser og punktavgifter som gir betydelig inntekter til statskassen.

Det kan imidlertid være spesifikke og mindre komplekse barrierer som selv om det krever en lovendring, bør være mulig å fjerne. Dette kan være mer tekniske og bransjerelaterte barrierer som innebærer en mer begrenset og raskere lovendringsprosess.

Barrierer som ikke krever lovendringer

Det kan være noe tilfeldig hva som krever lovendring og hva som kan endres administrativt innenfor vide fullmaktslover. Det sier seg selv at et myndighetsorgan som har fått tildelt et spesielt ansvarsområde lettere vil kunne fjerne barrierer hvis de har fullmakter til å gjøre dette innenfor sitt kompetanseområde.

9. HVORDAN LEGGE TIL RETTE FOR EN MER EFFEKTIV PROSESS?

Det er naturlig å peke på noen elementer som kan være årsak til manglende resultater:

- For ambisiøse og komplekse problemstillinger
- For mange involverte aktører med ulike interesser
- Tidkrevende høringsrunder
- Vanskelig med endringer p.g.a. EU regler eller pågående prosesser i EU
- Store økonomiske negative konsekvenser for enkelte myndigheter/private aktører
- Uklarhet med hensyn til hvem som har ansvar for gjennomføring av prosessene
- Uklar tidsplan uten fast rapportering og mål om fremdrift

Spørsmålet blir så hva som kan gjøres for å legge til rette for en mer effektiv prosess og modell for å fjerne grensehindre. En viss indikasjon kan vi få gjennom antitesen av ovenstående elementer, men noen er lettere å påvirke enn andre. Et stikkord er ”forenkling” hvor organisasjonsmodellene og prosessene tilpasses problemene og ikke gjøres for komplekse og tungroddede.

Det er viktig med konkrete resultater slik at den videre prosess med fjerning av grensehindre har positive eksempler å vise til og kan få den nødvendige støtte og tillit fra myndigheter og næringsliv med tro på at fortsatt arbeid med dette nytter og gir positive resultater.

For det første bør det velges ut spesifikke grensehindre – disse kan være en del av et større problem kompleks eller enkeltstående. Når det gjelder mer omfattende og viktige områder av stor betydning som skatt og selskapslovgivning, bør alle de enkelte grensehindre listes opp. Det bør så foretas en vurdering av hvert enkelt grensehinder for å se om noen kan fjernes uavhengig og før andre slik at det kan oppnås delresultater som igjen vil ha en positiv effekt i en mer langsiktig totalprosess.

For det andre bør det startes med relativt konkurransenøytrale grensehindre som ikke møter for sterk motstand fra nasjonale bransjeforeninger og særinteresser.

For det tredje bør de ha en viss substans og økonomisk betydning og angå et visst antall næringslivsaktører. Mer lokale grensehindre som omfatter et begrenset aktører bør sorteres ut og i første rekke løses på det lokale plan. Det er ofte slike grensehindre har stor økonomisk betydning for en eller et fåtall virksomheter som er viktige virksomheter i distriktene.

For det fjerde bør det fastsettes et klart ansvar for koordinering, arbeidsoppgaver, tidsplan, fremdrift og oppfølging. Det synes som det her er det rom for stor forbedring da mange igangsatte prosesser renner mer eller mindre ut i sanden. Det overordnede ansvar for den totale prosessen bør forankres på høyt nivå hos de nordiske myndighetene mens

sekretariatsfunksjonen og utredningsarbeidet bør legges til et mer faglig nøytralt kompetanseorgan som Nordisk InnovationsCenter som kan koordinere de ulike initiativ og utnytte synergieffektene i de enkelte delprosessene.

For det femte bør også prosessen knyttes til en enkelt fremstående og vel respektert nordisk person slik det er gjort med Poul Schlüter og arbeidet med å fjerne grensehindre for privatpersoner i Norden. Kombinasjonen av en døråpner som kan fungere som en pådriver i prosessen og et effektivt nordisk sekretariat med faglig kompetanse burde ha gode forutsetninger til å skape fremdrift og resultater.

For det sjette bør det etableres en struktur med hurtigarbeidende mindre arbeidsgrupper for hvert enkelt grensehinder – noe som har vist seg å være en effektiv modell. Som eksempel kan det vises til grupper som ble nedsatt for å avskaffe visse grensehindre vedrørende yrkestrafikken i Norden slik det fremkommer av overenkomsten i Östersund ved sluttkonferensen for det svenske formannsskap i Nordisk Ministerråd i september 2003. Disse arbeidsgruppene bør settes sammen av et begrenset antall direkte berørte aktører fra myndigheter og næringsliv som har en praktisk tilnærming til problemene og som i første rekke ser hva som er mulig å få til innenfor det eksisterende regelverk. Dette kan gjerne starte som en regional eller bilateral prosess (f.eks. i regi av grensekomiteer og prosjektet om Grænseregionale Optimale Løsninger i Norden – GOLIN) som senere kan kopieres på det samme eller beslektede områder. Strukturen med arbeidsgrupper bør ha en forbindelse til forankringen på høyt myndighetsnivå slik at prosessen koordineres og det kan trykkes på fra flere ulike hold.

For det syvende bør det kunne igangsettes parallelle prosesser langs ulike spor. Disse bør ha et nordisk perspektiv men kan godt springe ut av bilaterale initiativ og delprosesser. Ambisjonsnivået bør ligge høyt og man bør derfor ikke være redd for å ta fatt på mer komplekse områder selv om tidsperspektivet/arbeidsplanen blir lengere enn ved prosesser med avgrensede og mer spesifikke grensehindre. Som nevnt under første punkt kan det listes opp flere grensehindre innenfor mer komplekse eller tverrgående områder, som kan behandles i ulike delprosesser med forskjellig tidsperspektiv og fremdriftsplaner.

10. KONKRETE FORSLAG

1. Tema: Informasjon

En rekke rapporter peker på viktigheten av informasjon og kunnskapsspredning som en grunnleggende forutsetning for integrasjon av næringslivet i Norden og spesielt Baltikum. Manglende eller vanskelig tilgjengelig informasjon er et grensehinder i seg selv – noe som ble klart bekreftet ved at undersøkelsen i rapporten om Konkurranskraft i Norden rangerte ”For besværlig å sette seg inn i andre lands regler” som det mest betydelige grensehinder. Dette gjelder ikke minst for små og mellomstore bedrifter som har begrensede ressurser og nettverk. Hvis fremskaffelse av informasjon tar for mye tid og krefter kan det føre til tap av markedsmuligheter og at enkelte bedrifter rett og slett gir opp i informasjonsjungelen. Dette virker svært demotiverende og kan ødelegge mye en fortsatt vilje til å satse på de nordiske markeder i fremtiden.

Beskrivelse av grensehinder:

I TemaNords rapport om ”Norden som en sammenhengende ervervsregion” blir det pekt på at informasjon må forstås bredt og lister opp en del viktige områder:

- Utveksling av informasjon om kunder, konkurrenter, produkter, potensielle leverandører, forhandlere, samarbeidspartnere og nettverksallianser
- Strategiske muligheter samt planlagte og igangsatte aktiviteter og prosjekter
- Konkrete bransje, konkurranse og arbeidsmarkedsforhold
- Kapital, finansierings og investeringsmuligheter
- Lovgivning og prosedyrer – både skrevne og uskrevne
- Muligheter av å dra fordel av kunnskapsressurser/institusjoner og utdanning i hele regionen

Opprettelse av portaler og informasjonstjenester som ”Hallo Norden” står sentralt i en slik kunnskapsformidling og det kan dreie seg om både nasjonale og regionale portaler på ulike områder og kunnskapsnivåer.

Forslag til tiltak:

Det er tatt en del prisverdige initiativ på informasjonssiden med Hallo Norden og bilaterale informasjonstjenester som Gränstjenesten på Morokulien, ÖresundDirekt og Tornedalens Eures Crossborder. Det er også planer om å plassere en informasjonstjeneste for Sverige og Finland på Åland. De nasjonale toll-, skatte- og handelsmyndigheter har også gjort en del når det gjelder nyttige informasjonsportaler. I denne forbindelse skal også EU systemet SOLVIT nevnes – et nettverk som hjelper både enkeltpersoner og virksomheter med konkrete grensehindre.

De fleste av informasjonstjenestene har mer preg av å betjene privatpersoner og ikke i så stor grad næringslivet, selv om det her er mange gråsoner. Informasjonen kan også være fragmentert og noe vanskelig tilgjengelig.

Det kan derfor være hensiktsmessig med et sentralt nordisk kontaktpunkt for næringslivsinformasjon – en slags overbygning hvor det er mulig å få konkret informasjon eller bli henvist til rette instans. Her kan det også samles og utvikles greie oversikter for hva man skal ta hensyn til når man vil etablere virksomhet i et annet nordisk eller baltisk land – en slags ”abc” for regler, prosedyrer og markedsmuligheter.

Det mest naturlige ville være å bygge ut Hallo Norden med større kompetanse på næringsliv. Det samme kunne skje på de bilaterale og mer faglig spesialiserte informasjonstjenestene, samtidig som de ulike nettverk kunne bli bedre integrert med Hallo Norden som igjen kunne fungere som et ”Clearing House” med totaloversikt.

2. Tema: Godkjenning av utdanning og kompetansebevis – spesielt maskiner ved anlegg

Til tross for noenlunde samme krav til utdanning, er det mange eksempler på at ulike eksamener ikke blir gjensidig godkjent i de andre nordiske land slik at et kompetansebevis bare gjelder i det land det er utstedt. Dette gjelder ikke minst i anleggsbransjen og problemer med ulike førerbevis. Gjensidig godkjenning av høyere utdanning er også i overensstemmelse med ulike EU-direktiv (89/48/EEG og 92/51/EEG) og avgjørelser i EU-domstolen.

Beskrivelse av grensehinder:

- Kompetansebevis for kranførere – gjennom norsk-svensk Interreg IIIa prosjekt er det nå laget forslag til overenskomst om multilateral nordisk tillempling av prinsippene for gjensidig godkjenning av kompetansebevis for kranførere
- Kompetansebevis for sprengning – likeverdige krav til utdanning men ikke gjensidig godkjenning sprengningssertifikat
- Ulike nasjonale autorisasjoner ved el-montering

Forslag til tiltak:

Gjennom bransjeforbund som de nordiske maskinentreprenørene eller elektromontørene å kartlegge hvilke førerbevis som ikke er gjensidig nordisk godkjent og sammen med relevante kontrollmyndigheter gå gjennom kompetansekrav med sikte på nordisk harmonisering og godkjenning.

3. Tema: Yrkestrafikk

I forbindelse med det svenske formannskapet i Nordisk Ministerråd ble det inngått en overenskommelse i Østersund i september 2003 om avskaffelse av visse grensehindre som berørte yrkestrafikken i Norden. En del av disse vil bli behandlet under tema som toll, moms og kompetansebevis nedenfor, mens lengde og bredde på vogntog vil bli beskrevet i dette avsnittet.

Beskrivelse av grensehinder:

I Norge og Danmark har større vogntoglengder enn 18,75 m. ikke vært tillatt mens en lengde på 25,25 m. er tillatt i Sverige og Finland – noe som også medfører ulike modulsystemer. Ved bruk av lengre vogntog synker transportkostnadene som kan være vesentlige for land i periferien av Europa.

Forslag til tiltak:

Som et første steg er det i Norge og Finland åpnet for visse forsøksordninger på utvalgte veier etter det svensk/finske konsept. Dette skal imidlertid vurderes nærmere og det anbefales at denne forsøksordningen følges opp av de nordiske transportministere med sikte på felles nordiske regler for lengde, bredde og modulsystem.

Etter en foreløpig parlamentarisk behandling i Norge, synes det imidlertid ikke å være grunnlag for generell tilpasning til det svensk/finske konsept i den umiddelbare fremtid.

4. Tema: Nordisk Venturemarked

Et velfungerende venturemarked er en av de vesentligste forutsetningene for en vekst basert på ny teknologi. Ingen av de nordiske land er store nok til å bygge opp et velfungerende venturemarked som utelukkende fokuserer på eget marked – en viktig forutsetning er derfor muligheten til å drive en effektiv grenseoverskridende venturevirksomhet uten hindere. Samtidig er det viktig å etablere gode kanaler til avsetning av de virksomheter som venturemarkedet investerer i – for eksempel i form av en teknologibørs. Med en sterk teknologiplattform utgjør de nordiske land et område som kan bygge opp et venturemarked av internasjonal klasse.

Slik skattereglene i de nordiske land (muligens med unntak av Danmark) er i dag, er det i realiteten umulig å etablere et venture fond i ett av landene med investorer fra de andre landene. Hvis alle land skal delta i et venture fond, løses det i dag ved å etablere fondet på for eksempel Guernsey. Det sies at Danmark kan by på noe nær samme fordeler som Guernsey. Det skal visstnok være skattereformer på gang i andre nordiske land (deriblant Norge) som vil gi tilsvarende muligheter.

Beskrivelse av grensehinder:

Venturemarkedet i alle nordiske land er i betydelig grad drevet av offentlig støtte i form av såkorn-midler til inkubatorer og etablering av offentlig eide finansieringsvirksomheter (Industrifonden i Sverige, Argentum i Norge, SITRA og Finish Industri Investment i Finland og New Business Fund i Island). Argentum, Finnish Industrinvestment og SITRA er til en viss utstrekning involvert i grenseoverskridende aktiviteter. De øvrige finansieringsenheter er stort sett ikke involvert i grenseoverskridende aktiviteter i Norden noe som i stor grad skyldes lovgivningssmessige begrensninger.

Forslag til tiltak:

Følgende fellesnordiske initiativer kan bidra til å skape et velfungerende venturemarked og løfte de nordiske økonomiers kapasitet til å skape teknologibasert vekst:

1. Lovgivningsmessige begrensninger i finansieringsenhetenes muligheter til å delta i grenseoverskridende aktiviteter bør fjernes.
2. Finansieringsenhetenes oppfordres til å medvirke til en styrking av det fellesnordiske venturemarked.
3. Den Nordiske Investeringsbank anmodes om å medvirke til en styrking av det felles venturemarked, evt. ved å skape en gearingsfacilitet, hvor grenseoverskridende nordiske venturefond kan få lån (i likhet med den amerikanske SBIC-ordning).
4. Det nedsettes en arbeidsgruppe med deltagelse av alle de nordiske finansieringsenheter, Den Nordiske Investeringsbank og Nordisk Innovations Center med henblikk på å avdekke potensialet.
5. En annen sak er at Vækstfonden, 6 AP, Fininvest og Argentum i dag kun kan investere lokalt. Dette bør endres - deres mandat må utvides til også å kunne omfatte investeringer i andre Nordiske land. Dette er viktig !!

5. Tema: Godkjenning og merking av produkter

Godkjenning og merking av produkter kommer høyt opp på listen over grensehindre. Hvis det skal være mulig å utveksle varer og tjenester fritt i regionen, er det av avgjørende betydning godkjenning og merking av produkter harmoniseres og standardiseres. Dette er noe av grunnsteinen i EUs indre marked, men harmoniseringen er langt fra komplett på alle områder. Dette kan ta tid og det er ingen grunn til å vente på at EU-harmoniseringen en gang kommer på plass. Dette arbeidet er svært bransjerettet og bør skje innenfor rammen av et samarbeid mellom de lokale bransjeforeninger og de offentlige kontroll- og standardiseringsverk..

Legemiddel og sunnhetsprodukter

Hvert land har sin egen legemiddelmyndighet og næringsmiddelkontroll med hver sine regler.

Beskrivelse av grensehinder:

- Godkjennelse av produkter i et land gjelder ikke i de øvrige nordiske land
- Ulike krav til merking, informasjonsmateriale og design/trykking av emballasje
- Forskjellige regler for distribusjon
- Ulike tilskuddsmønstre og prissetting
- Ulike momssatser

- Fra NMR rapport om konkurransekraft i Norden – TemaNord 2000:537

Forskelle i nationale tilskuddsmønstre er en afgørende barriere for vores produkter

DBC International har utviklet en spesiell behandlingsmetode og tilsvarende teknisk utstyr til behandling af smertepatienter med ryg- og nakkesmerter. Denne spesielle behandlingsmetode modtager ikke tilskud fra alle de nordiske landes offentlige sygesikringer med den konsekvens, at virksomheden har meget begrænsede muligheder for afsætning til de lande, som ikke giver tilskud.

Kilde: Interview med CEO & Medical Director Simo Taimela, DBC International

- Norske regler for kosttilskudd skiller seg fra tilsvarende EU-regler. Kosttilskudd som inneholder en viss andel vitaminer klassifiseres som legemiddel i Norge mens det klassifiseres som næringsmiddel i EU

Forslag til tiltak:

Gjennomgang av nordiske godkjennings- og merkingsregler på legemiddelområdet med sikte på harmonisering. En godkjennelse i et nordisk land skal være gyldig i de andre nordiske land.

Bygg- og anlegg

Beskrivelse av grensehinder:

- Forskjellige krav til autorisasjon og sertifikat ved ulike typer arbeid
- Forskjeller i mål, standarder og kvalitetskrav til materialer og konstruksjoner

- VVS-bransjen – ulike autorisasjonskrav mellom Norge/Sverige og Sverige/Finland samt ulike tekniske standarder mellom Sverige/Finland
- Forskjeller på mål og standard på trevirke mellom Norge/Sverige
- Ulike kvalitetskrav på byggemateriell mellom Sverige og Finland – finske produsenter må gjennomføre ekstra tester for å tilfredsstille kvalitetskrav i Sverige.
- Spesielle norske krav sertifikat for el-montering

Forslag til tiltak:

Her burde det være store muligheter for bedre samordning og harmonisering. I første omgang burde det foretas en mer omfattende kartlegging av de ulike grensehindre og så blinke ut noen det burde være mulig å avskaffe. VVS og El-bransjen peker seg ut i tillegg til standarder og kvalitetskrav på bygningsmateriell. Bransjeorganisasjoner og offentlige kontrollorgan bør samordne dette arbeidet.

Regler for byggematerialer og konstruksjon av trehus

Både nasjonale og internasjonale regler har stor betydning for valg av materiale ved bygging av større hus. Reglene stipulerer retningslinjer og nivåer for byggverk når det gjelder utforming, materialelegenskaper, materialsamvirke, sikkerhet etc..

Utviklingen av byggeregler har vært restriktive når det gjelder tre og spesielt konstruksjon av høye trebygninger. Dette er myket opp noe i et EU-direktiv fra slutten av 1980-årene ”Construction Products Directive – CPD” hvor det blir sett mer på funksjonen til bygningen som helhet og ikke på de mer detaljerte deler og materialer.

Beskrivelse av grensehinder:

I følge CDP skal et antall ulike sikkerhetsaspekter belyses ved konstruksjon av byggverk og da først og fremst når det gjelder brannforskrifter. I dag finnes det tekniske løsninger for å løse brannkrav ved anvendelse av tre i høye bygninger.

En svensk rapport fra Trätec 2002 viser at europeiske og nordiske land har tolket direktivet og ulike brannforskrifter forskjellig når det gjelder å anvende tre i høyere bolighus. Tekniske løsninger finnes kun i et fåtall land og dette begrenser også muligheten til å anvende trematerialer.

Som nevnt må en byggherre vise at byggverket totalt sett oppfyller kravene til CDP. En måte å gjøre dette på er å anvende CE-merkede produkter. For å få et produkt CE-merket må det godkjennes av et av EUs sertifiseringsorgan og det får da European Technical Approval (ETA) i tråd med European Technical Approval Guidelines (ETAG). Det gjenstår imidlertid mye arbeid før guidelines for treprodukter er utarbeidet, samtidig som overgangsregler for en rekke produkter er i ferd med å gå ut. Dette kan føre at man står uten CE-merking for en rekke treprodukter når overgangsreglene går ut – noe som klart begrenser markedsmulighetene.

Forslag til tiltak:

Etablere en nordisk arbeidsgruppe som tar initiativ til harmonisering av de nordiske lands regler for anvendelse av trematerialer ved konstruksjon av bygninger. Dette gjelder harmonisering og standardisering av bestemmelsene i CDP og da spesielt i forhold til brannforskrifter.

Samme gruppe bør se på CE-merking av de enkelte treproduktene og sammen med bransjen snarest starte en prosess for utarbeidelse av guidelines før de ulike overgangsregler går ut.

På bakgrunn av rapporten fra Trätec 2002, er det naturlig at Sverige tar det første initiativ da det fremkommer at Sverige er et av de land som har de minst restriktive bestemmelsene i Europa. Ved å ligge i forkant kan nordiske land påvirke tolkingen og harmoniseringen av de europeiske reglene for anvendelse av trematerialer i bygninger.

Miljømerking/sertifisering

Beskrivelse av grensehinder:

Bruk av forskjellige nasjonale frivillige merkingsordninger. Disse ordningene, som kan være av mer eller mindre statlig karakter (jfr. f.eks. Ø-merket i Danmark med KRAV-merket i Sverige), er nasjonale i karakter og tar i liten grad hensyn til utveksling over grensene. Dette er uheldig både for produsenter og for forbrukerne som må betale mer for varene, delvis p.g.a. et segmentert marked og delvis i de tilfeller hvor varene skal gjennom to separate sertifiseringsordninger.

Forslag til tiltak:

Satse på de samme merkinger og de samme bakenforliggende parametre, slik at ordningene og varene profileres på begge sider og dermed gjør markedet større.

Førstehjelp- og brannslukningsutstyr – ulike kvalitetsnormer

Beskrivelse av grensehinder:

- Ulike kvalitetsnormer
- Ulike sertifiseringsmerker
- Standarder for informasjon

Fra NMR rapport om konkurransekraft i Norden – TemaNord 2000:537

Uens kvalitetsnormer og tekniske standarder blokerer for nordisk mærkning

Den svenske virksomhet Akla fremstiller førstehjælpsudstyr. Virksomheden har flere gange forsøgt at eksportere sine produkter til de andre nordiske lande. Men Arbejdstilsynet i Finland, Sverige, Norge og Danmark arbejder med forskellige kvalitetsnormer og certificeringsmærker, hvilket besværliggør eksport til de andre lande. Dette har medført, at virksomhedernes afsætning i denne niche-brancher er meget nationalt afgrænset. I Sverige findes der Akla og Cederroth, mens i Danmark sidder Falck og Danplast og tildels også Cederroth på markedet. Aklas direktør Erik Kjöllér, som sidder i den svenske brancheforenings bestyrelse, siger:

"Jeg har flere gange taget netop dette tema op, men konkurrenterne sidder der også, og så er det jo svært at blive enige om ens fodslag for, at arbejdstilsynene skulle godkende ud fra samme kriterier og normer i de fire lande. Der hersker en vis grad af protektionisme i de enkelte lande. I Danmark, Norge og Finland har man ikke så høje standarder for information om førstehjælpsudstyr som i Sverige."

Interview med VD Erik Kjöllér, Akla AB

Forslag til tiltak:

Kontrollmyndighetene (bl.a. arbeidstilsynene) og bransjen bør gå gjennom de ulike normer og standarder med sikte på samordning og felles regelverk.

Legal metrologi (kontroll av måleinstrumenter)

Beskrivelse av grensehinder:

De nordiske land har en stor produksjon av måleutstyr av denne karakter. Innenfor Norden er det spesielle nasjonale krav til eksempelvis godkjenning av justeringer og prøvemethoder, og det er behov for harmonisering. EU er i gang, men kan først ventes ferdig om mange år. Det er imidlertid ingen grunn til at ikke Norden kan gå foran. Det deles opp i to kategorier instrumenter:

- Juridiske måleinstrumenter som taxameterer, alkometerer for testing av bilførere etc.
- Tekniske måleinstrumenter som måler forbruk av vann, elektrisitet o.l..

- Måleinstrumenter som vakter må være nasjonalt kalibrert og plombert – hvis en kjøpmann i Øresundregionen ønsker å kjøpe en brukt vekt fra nabolandet må denne kalibreres og plomberes på ny
- En dansk tankbil kan ikke kjøre til Sverige for å levere olje – både tekniske og juridiske hindringer

Forslag til tiltak:

- Avtale felles nordiske krav til kontrollsystemene for å hindre unødvendig ressursbruk
- Følge opp nedsatt arbeidsgruppe som behandler saken

Ulike nordiske systemer for gjenvinning og pant på drikkevareemballasje

Beskrivelse av grensehinder:

I følge EUs emballasjedirektiv skal alle gjenvinningssystemer for emballasje være åpne for alle aktører og være utformet slik at det ikke medfører handelshindere eller konkurransevridning. Til tross for direktivet møter mange foretak og privatpersoner problemer når de vil selge eller kjøpe drikkevarer samt pante emballasjen i de ulike nordiske land.

Kommerskollegiet i Sverige har utarbeidet en egen rapport om disse spørsmål i oktober 2003 med tittel ”Potentiella vinster för miljö, konsumenter och den inre marknaden av att samordna återvinnings- och retursystem för dryckesförpackningar inom EU/EES”. Rapporten peker på en rekke hindere og konkurransevridende elementer og fremmer bl.a. forslag som

- Samordning av den såkalte ”pantclearingen” i et system som garanterer konkurransenøytrale rammevilkår
- Merkrav bør utformes mer fleksibelt
- Teknisk mulig å samordne et nordisk system med EAN-koder

Forslag til tiltak:

Følge opp rapporten og konklusjonene fra Kommerskollegiets rapport i form av en nordisk arbeidsgruppe med representanter fra konkurransemyndighetene, handelen, drikkevareindustrien, emballasjeprodusentene og retur/gjenvinningsselskapene.

6. Tema: Tollproblematikk

Det finnes i prinsippet ingen tollbarrierer mellom Sverige, Danmark og Finland slik at de vesentlige problemer oppstår ved den norske grensen.

Tollforretningsgebyrer og tungvinte betalingsordninger

Beskrivelse av grensehinder:

- Stort antall statistiske nummere som gjør klassifiseringen besværlig
- En rekke "krångeltullar" med lave tollsatser som verken gir særlige inntekter eller beskytter det nasjonale markedet
- Ved kommersiell transport mellom Norge og Sverige har en avgift blitt debiteret når tollklarering skjer etter kontortid
- Tungvinte og tidkrevende tollprosedyrer - liten bruk av elektroniske ordninger
- Tildels uklart og vanskelig tilgjengelig regelverk – spesielt problem for SMB
- Passering av ubemannede grenseoverganger – spesielt problem i de nordlige delene av Norge, Sverige og Finland

Forslag til tiltak:

- Det norske og svenske tollvesenet har satt i gang et arbeid med å tillemppe avgiftshåndteringen på samme måte. Det tas en avgift for blanketthåndtering mens elektroniske klareringer blir avgiftsfrie. Dette arbeid følges opp med sikte på iverksettelse i 2004. Ytterligere hindere for kostnadseffektive løsninger bør inkorporeres i en felles arbeidsgruppe og koordineres nordisk hvor dette er naturlig.
- Følge opp pilotprosjekt mellom Norge og Sverige innefor rammene av Servicetrappan (SE) og Autorisasjonsordningen (NE) om passering av ubemannede grenseoverganger
- Forenkling i form av periodiske deklarasjoner
- Gjennomgang av tollsystemet med sikte på reduksjon av statistiske nummere og fjerning av lave tollsatser på en rekke produkter

Moms ved tilfeldig import og depositionskrav ved tidsbegrenset import

Beskrivelse av grensehinder:

- Hittil har entreprenører i bygg- og anleggsbransjen måttet deponere importavgifter ved grensen for maskiner som skal brukes en begrenset periode i nabolandet (Norge/Sverige). Hoveddelen betales tilbake etter tilbakeførsel men det representerer en betydelig likviditetsbelastning.
- Deposjonskrav for norske maskiner og kjøretøy som importeres til EU for å repareres eller bearbeides

Forslag til tiltak:

Tollverket og skattemyndighetene er i gang med å se på alternative løsninger og felles informasjonsmateriale på de nordiske språk – dette arbeid følges opp.

7. Tema: Moms – ulike satser og administrative prosedyrer

Selv om de generelle momssatsene i utgangspunktet er relativt like i de nordiske land – 25% i Sverige og Danmark, 24% i Norge og opptill 22% i Finland – har landene en rekke ulike grupperinger med differensierte momssatser. Dette fører til ulik prissetting og medfølgende konkurransevridding på en rekke produkter og tjenester. I tillegg leder ulike administrative regler for beregning og innkreving til stor irritasjon, ekstra kostnader og papirarbeid.

Beskrivelse av grensehinder:

- Forskjellige momssatser på samme type varer og tjenester – som eksempler kan nevnes legemidler og hotel- og restauranttjenester. Disse forskjeller blir lett oppfattet som nasjonal proteksjonisme og bør kunne avskaffes innen Norden
- Tungvinte prosedyrer for momsrefusjon ved innførsel av varer – mye papirarbeid og byråkrati som ofte fører til likviditetsbelastninger
- Ulike regnskapsmessige krav og innberetningsmessige prosedyrer til myndighetene
- Momsdeponering ved tidsbegrenset import av anleggsmaskiner mellom Norge og Sverige – forslag til løsning fremmet gjennom Interreg IIIa prosjekt og overenskomst i Østersund sept. 2003

Forslag til tiltak:

I en tid med et stadig større antall nordiske sammenslåinger og sentrallagre, bør det settes krefter inn på å harmonisere ulike momssatser og prosedyrer. Vel vitende om at dette kan ha store økonomiske og finanspolitiske konsekvenser bør det arbeides både kortsiktig og langsiktig. Kortsiktig bør det være mulig å forenkle og harmonisere de mer administrative prosedyrer og tekniske regnskapsmessige og innkrevingsmessige ordninger. Langsiktig bør det være mulig å tilstrebe like momssatser for de samme produkt- og tjenestegrupper etter retningslinjer for en tilsvarende EU-prosess.

Det er mulig å tenke seg arbeidet organisert gjennom en koordinerende overordnet styringsgruppe med mindre arbeidsgrupper på de enkelte delområder med direkte berørte aktører.

8. Tema: Skatt – identifisere unødvendige forskjeller

Overføring av underskudd og overskudd (Schlüter-rapporten)

Beskrivelse av grensehinder:

Det er viktig for et selskap at det kun behøver å betale skatt av sitt samlede nettoresultat og derved ha anledning til å motregne underskudd på tvers av grensen. Dette er i dag ikke mulig på grunn av forskjellene i sambeskatningsreglene i de nordiske land. Dette fører til mange manøvrer som opprettelse av holdingselskaper – selv om dette ligger innenfor lovens rammer er det uhensiktsmessige konstruksjoner og kostnadskrevende manøvrer som går ut over konkurranseevnen.

Forslag til tiltak:

Endre de fellesnordiske forskrifter for sambeskatning slik at det er mulig å motregne underskudd i et datterselskap på tvers av grensen slik at det bare skattes av nettoresultatet. En slik mulighet for fradrag bør også gjelde et deleiet datterselskap.

Transfer pricing (Schlüter-rapporten)

Beskrivelse av grensehinder:

Med "transfer pricing" menes den pris som settes på varer, tjenester og kapital når det handles mellom ulike lands avdelinger eller interesseparter. Ved transfer pricing beregnes de enkelte lands skattemyndigheters del av kaken og det finnes nordiske forskrifter hvordan dette skal gjøres. Disse fungerer imidlertid ikke tilfredsstillende – dels er de ressurskrevende å administrere og dels er det en lang rekke usikkerhetsmomenter ved beregningen.

Fra rapport Over gransen efter konkurrenceevne – TemaNord 2002:585

- Et eksempel kan være, når et selskab i Danmark sælger et sæt produkter, som i praksis leveres fra selskabets afdeling i Sverige. Udfaktureringen kan ske enten fra den danske eller fra den svenske afdeling. Herefter skal der laves en værdiansættelse således, at henholdsvis den danske og den svenske afdeling får godskrevet den værdi, som den respektive afdeling antages at have indbragt.
- Et andet eksempel kan være, at et firma på sin afdeling for forskning og udvikling i Norge gennemfører en specifik udviklingsindsats med henblik på at kunne anvende resultatet i de ydelser, som sælges både i Norge og Sverige. Denne udviklingsindsats skal ligeledes vurderes: Hvilken værdi har den for afdelingen i Sverige?

Forslag til tiltak:

De nordiske lands skattemyndigheter må utarbeide klarere felles prinsipper og regler for verdiansettelse for varer og tjenester og et system slik at to lands myndigheter ikke setter forskjellig pris.

Ulike skatte- og regnskapsprosedyrer

Beskrivelse av grensehinder:

Regnskapsmessige regler, standarder og prosedyrer er forskjellig i de nordiske land. Selv om de regnskapstekniske prinsipper i stor grad er like, administreres de ofte forskjellig. Det er svært kostnadskrevende å sette seg inn i de forskjellige systemene og kjøre ulike regnskapssystemer – dette gjør at synergieffekter ved nordiske sammenslåinger går tapt. Dette gjelder ikke minst for de mindre selskaper.

Forslag til tiltak:

Harmonisering og standardisering av ulike regnskapsmessige regler, standarder og prosedyrer - ikke minst på det administrative plan.

Bedre koordinering av skatteinitiativer

Beskrivelse av grensehinder:

Det tas en rekke skatteinitiativ fra myndighetenes side som påvirker næringslivet – det kan være alt fra endring av enkelte regler til større skattereformer. Det tilstrebes en europeisk harmonisering, men dette er ikke en lett prosess. Både forutsigbarhet og klare skatteregler er viktig for næringslivets konkurranseevne. Ulike nordiske skatteregler fremstår ofte som et grensehinder – særlig hvis de er underlagt stadige endringer uten nordisk koordinering. De nordiske skattesystemer kan også bli presset av domino effekter fra andre skatteregimer med gunstige vilkår og dette kan lede til skjevheter og medfølgende selskapskonstruksjoner og strategisk skatteplanlegging. Felles nordisk koordinering og handling er her påkrevet.

Forslag til tiltak:

Koordinering og samordning av nordiske lands ulike skatteinitiativ – gjerne i form av en ”nordisk skattekommisjon” som eventuelt kan etableres samen med en fast nordisk selskapsrettsgruppe.

9. Tema: Nordisk selskap – konkrete hindre før og etter etablering/overtagelsestidspunkt

Det er ikke mulig å etablere et egentlig nordisk selskap. Det skal være fullt selvstendige juridiske enheter i hvert land. Dette er det vesentligste problem og har en rekke negative konsekvenser for mulighetene for å oppnå både økonomiske, strategiske og organisatoriske synergieffekter i Norden. Forskjeller i nasjonale regler og prosedyrer over en bred front (innberetning, avgifter, regnskapsavleggelse m.m.) medfører uhensiktsmessige omkostninger. Det rammer særlig mindre virksomheter og virksomheter på terskelen til sin første internasjonalisering. Forskjellene oppfattes særlig uforståelige fordi de bakenforliggende prinsipper i selskaps- og skattelovgivningen i de nordiske land er ganske like.

Juridiske og kostnadmessige problemer før og etter etablering

Beskrivelse av grensehinder:

Dette er beskrevet i en rapport fra dr.jur. Erik Werlauff i desember 1998 til NMR:

“Lovmæssige hindringer for fusion og virksomhedsopkøb mellem virksomheder i de nordiske lande”. I rapportens konklusjoner hedder det bl.a. om forhindringer i forbindelse med fusions og overtagelsessituationen:

- “Grænseoverskridende fusion mellem selskaber er ikke selskabsretligt muliggjort, hverken på EU-retligt eller på rent nordisk plan. Ligesom mange overtagelser mellem selskaber i samme land sker gennem fusion, dvs. egentlig sammensmeltning, kan dette også være ønskeligt mellem selskaber i forskellige (nordiske) lande.”
- “Der savnes en fællesnordisk, supranational selskabstype af ensartet indhold i alle de nordiske lande.”
- “Det kan anbefales et fællesnordisk samarbejde om gennemførelse på EU-plan af udkastene til 10. selskabsdirektiv (om grænseoverskridende fusion) og 14. selskabsdirektiv (om grænseoverskridende flytning af et selskabs hjemsted).”

Om koncernens grænseoverskridende virke efter overtagelsen konstateres flg. forhindringer for at Norden kan fungere som ét hjemmemarked efter at der har fundet fusion eller firmaovertagelse sted:

- “Generelt er det ikke muligt for virksomheden at anlegge en nordisk enhedsbetragtning og herved sin aktivitet i Norden som en aktivitet i ét land. Spørsmålet er ikke regulert i de enkelte landes selskaps- og koncernregler, og derfor er det heller ikke fællesnordisk regulert.”
- “Der mangler koncernretlige regler om et moderselskabs nærmere råderet og ledelsesret over datterselskaberne og om, hvornår moderselskabet kan komme til at hæfte for datterselskabernes gæld.”
- “Der savnes fællesnordiske regler om sambeskatning og/eller koncernbidrag mellem selskaber, således at koncernen skattemæssigt kan betragtes som en helhed, der alene beskattes af sit samlede nettoresultat.”
- “Det ville indebære fjernelse af nogle væsentlige hindringer, hvis man garanterede virksomhederne koordinert myndighedsbehandling, når de agerer i flere nordiske lande, og herved har brug for én eller anden myndighedsgodkendelse, ikke blot indenfor skatte- og konkurrenceområdet, men mere generelt. I sin yderste konsekvens kunne der etableres et “Nordisk Erhvervsråd - den fællesnordiske Erhvervsmyndighed” med ansvar for koordineringen, men også en lovfæstelse af myndighedernes pligt til parallel behandling af sager involverende flere landes myndigheder vil være et fremskridt.”

Uddrag fra Rapportens konklusjon og sammendrag s. 10-16.

Sitater fra rapport Over grænsen efter konkurrenceevne – TemaNord 2002:585

Enorme ressourcer spildes hvert år

”Det ville være godt, hvis der kunne etableres et nordisk selskap. Det er særlig indberetninger, årsregnskaber, selvangivelser og fondsbørsnoteringer, som er udgiftsdrivende, når man ikke kan etablere ét selskap. Det vil altid være relevant at bibeholde de juridiske enheder, men etablering af et samlet selskap, som kan styres fra ét sted, vil være godt. Som det er i dag, er der store udgifter til at køre hele apparatet parallelt i hvert land. Det er enorme ressourcer der

spildes på dette hvert år.”

”Vi havde en forventning om at kunne etablere fælles dansk-svensk kontor – at der ville være gode menneskelige og organisatoriske synergieffekter i at lægge det sammen. Men der er vi blevet skuffede. Det har vist sig i praksis umuligt at finde synergieffekter. Der er utroligt mange forskelle i regler og love. Vi kunne slet ikke overskue det, og vi er nu tilbage ved at betragte det som to helt adskilte lande.”

”I to af de nordiske lande har vi mindre en fem medarbejdere. Alligevel skal vi have komplette bestyrelser i alle de fire nordiske lande, vi har selskaber i. Det er jo latterligt.”

Forslag til tiltak:

Etablering av en fast nordisk selskapsrettsgruppe som både ser på mulighetene for en gradvis tilpasning til et nordisk selskap og i tillegg koordinerer implementering av nye EU-regler på selskapsrettens område.

10. Tema: Offentlige innkjøp

Offentlige innkjøp er en stor del av de nordiske økonomiene og blir vurdert til rundt NOK 1000 milliarder. Her finnes det store forretnings- og besparelsesmuligheter både for de offentlige instanser og næringslivet. Alle nordiske land er bundet av EU-direktivet men reglene implementeres på forskjellig måte og det er vanskelig å få informasjon og innsikt – spesielt for SMB

Beskrivelse av grensehinder:

- Tilgang til kompetanse og nettverk – mange ”lukkede kretser” for å beskytte eksisterende mønster som ikke er åpen for fri konkurranse.
- Ulik implementering av EU-direktivet når det gjelder annonsering under terskelverdiene – dette er ikke et krav i Danmark mens det finnes regler for dette i Sverige og Norge
- Ulik praktisering av hvilke virksomheter som faller inn under direktivet – bl.a. kommunale selskaper
- Ulike klageinstanser og sanksjonsmuligheter – vanskelig å ta opp saker om likebehandling

Forslag til tiltak:

Nedsettelse av en nordisk arbeidsgruppe som ser nærmere på årsakene til den beskjedne nordiske anbudskonkurranse – her er det åpenbart både et informasjons/kompetansebehov og mer praktiske/juridiske hindere. I en arbeidsgruppe bør det inngå representanter fra departementene, konkurransemyndigheter og næringslivet. Det bør også vurderes hvordan EUs tvisteløsningsmekanisme for handelshindringer (SOLVIT) kan anvendes.

11. Tema: Bedre koordinering og spesialisering i forskning og utdanning

I forlengelsen av gjensidig godkjenning av kompetansebevis, bør utdannelses- og forskningsmiljøene koordineres med sikte på å utnytte og utvikle nordiske styrkeposisjoner på utvalgte områder. Med relativt begrensede ressurser i de enkelte nordiske land, er det viktig utvikle spisskompetanse og "centers of excellence" eller såkalte næringslivsclustere. Områder som bioteknologi, IT/kommunikasjon og energi/miljø blir nevnt som mulige sterke innsatsområder.

Beskrivelse av grensehinder:

- Manglende nettverk og kunnskap om ulike nordiske forskningsprogram
- Ulik struktur og organisering av samarbeid mellom forskningsråd, universitet og næringsliv i de nordiske land
- De ulike nordiske forskningsinstitutter er ofte etablert for å bistå nasjonale virksomheter med kompetanseoppbygging og løsning av konkrete tekniske og ofte nasjonale problem – nærhet, språk og nasjonal kunnskap skaper barrierer

Fra NMR rapport om konkurransekraft i Norden – TemaNord 2000:537

Bedre koordinering og spesialisering i forskning og utdanning

"Vi kan ikke klare os på industri og produktion alene. Det er de vidensintensive dele, som vi skal udvikle og konkurrere. Det kræver forskning og udvikling inden for meget specialiserede områder, ofte meget omkostningskrævende udviklingsprojekter. Der er store barrierer for at udnytte mulighederne på forskningsinstitutioner og teknologiske institutter i andre nordiske lande. Der er et stort behov for større koordination mellem de nordiske lande."

Adm. dir. Preben Egvang, FN Elektro

"Forskningsressourcerne bør udnyttes bedre. Vi skal have stærkere specialisering, for eksempel gennem koordinering og arbejdsdeling i Norden. Udgangspunktet må være de nationale særtræk."

Adm. dir. Harald Tyrdal, Narvesen

"Man bør samordne og opprioritere branchespecifik forskningspolitikk i Norden, således at vi kunne profilere os ude i verden inden for madvarer som "the Scandinavian alternative", med mindre tilsætning og mere økologisk i stedet for "food from sweden." Man skal være fremadrettet og offensive på denne front, have samme eksportstrategi. Det ville være en klar styrkelse af vores muligheder."

Marketingchef Håkan Stolt, Arla

"Man bør gøre en samlet indsats for at højne uddannelses- og kompetenceniveauet. Vi har forskellige kompetencer. Derfor kan vi få stor gevinst ved at samarbejde om kompetenceudvikling. Skabe et nordisk eliteuniversitet for eksempel. I stedet for at konkurrere mod hinanden i Norden. Dette gælder inden for både tekniske uddannelser og management- og lederuddannelser."

Adm. dir. Åke Owesson, Aromatic

Forslag til tiltak:

Knytte nordisk forskning og innovasjon nærmere sammen og følge opp initiativ tatt i hvitbok om et "Nordisk forsknings- og innovasjonsrom" (NORIA). Dette bør forankres enda sterkere mot næringslivet og muligheter for kommersiell utnyttelse.

16. RAPPORTER OG BAKGRUNNSMATERIALE

- Nordbornas rättigheter – Sluttrapport: Ambassadör Ole Norrback på uppdrag av Nordiska Ministerrådet. ANP 2002:719
 - Omhandler vesentlig borgernes problemer ved flytting i Norden
 - Piker på at myndigheter og borgere har nesten helt motsatt syn på grensehinderenes og problemenes eksistens

- Bra konsept med tema og konkrete eksempler
- Fjernelse af grænsehindre i Norden – En redegørelse fra den særlige repræsentant Poul Schlüter: 2003 Nordisk Ministerråd, København. ANP 2003:751
 - Oversikt over konkret grensehindre – mandatet omfatter grensehindre for privatpersoner, men nevner også næringslivseksempler som legal meterologi, ”Nordisk/Europeisk Selskap”, overføring av underskudd/overskudd, ”transfer pricing”
- NMR Grænsebarrierer i Norden – Sammenfattende rapport. PLS Consult, november 1999
 - Omhandler vesentlig barrierer for privatpersoner - stor innflytelse på næringslivet
 - Peker på en rekke informasjonsbarrierer – fragmentert og ufullstendig informasjon på mange områder
- Överenskommelse i Östersund 2003-09-29 om avskaffande av vissa gränshinder rörande yrkestrafiken i Norden og utredningen ”Röjande av handelshinder”. Norsk-svensk regionöverskridande Interreg IIIa projekt. Desember 2003
 - Toll og merverdiavgifter – depositionskrav, aktiv foredling og passering av ubetjent grenseovergang, tollforretningsgebyrer
 - Kjøretøybestemmelser – trailerlengder etc.
 - Gjensidig aksept av maskinfører og kompetansebevis for sprengning
- Econ analysis: Rapport 2003-062, Skat og lokalisering
 - Skatt en av flere elementer ved valg av lokalisering
 - Norden ikke gunstig sett ut fra den samlede skattemessige belastning
 - Ulike regler i de nordiske land – hyppige endringer i skattelovgivningen gir usikkerhet og kan medføre bortvalg ved lokaliseringsbeslutninger
- Konkurrencekraft i Norden, Muligheter og barrierer for erhvervsmæssig synergi i Norden. TemaNord 2000:537
 - Meget sentral rapport med angivelse av spesifikke grensehindre etter omfattende undersøkelse blant ulike nordiske virksomheter
 - Som det fremgår av foregående kartlegging kommer kompliserte lovverk, godkjenning/merking av produkter, spesifikke forskjeller i punktavgifter og momsproblematikk ut på topp
- Norden som en sammenhengende erhvervsregion – Konference 6. desember 2000. TemaNord 2001:529
 - Fremhever behov for samarbeid og informasjonsspredning om forskning og utvikling samt prioritering av felles nordiske områder/styrkeposisjoner
 - Anbefaler harmonisering av mer tekniske områder som varemerking og godkjennelsesordninger – god signaleffekt for det nordiske samarbeide
 - Burde også være mulig å ta små skritt på mer ”high policy”-områder som harmonisering av skatter, avgifter sosial- og arbeidsmarkedsbestemmelser
- Over grænsen efter konkurrenceevne, Udredning om betydningen af skatter- og selskabsretlige barrierer for virksomhedssammenlægninger og –køb over grænserne i Norden. TemaNord 2002:585
 - Peker på at rettslige barrierer er et irritasjonsmoment og/eller forårsaker betydelige ekstraomkostninger – spesielt krav om selskapsrettslige etableringer i hvert land
 - Manglende mulighet til å etablere et nordisk selskap fører til ekstraomkostninger ved separate selskaper men har langt mer vidtrekkende konsekvenser i driftsfasen
- NORIA, Nordisk forskning och innovation – globalt ledande genom ökat samarbete (kortversion). En vitbok om att bygga ut Norden till en ledande region för forskning och innovation. Gustav Björkstrand oktober 2003
 - Omhandler organisasjon, finansiering, incitament og instrument i det nordiske forskningssamarbeide – ikke så mye om konkrete grensehindre
 - Peker bl.a. viktigheten av ”Nordiske Centres of Excellence” som også bør kunne brukes til å avskaffe grensehindre
- Lovmæssige hindringer for fusion og virksomhedskøb mellem virksomheder i de nordiske lande. TemaNord Lovgivning 1999:515

- Grenseoverskridende fusjon mellom selskaper er ikke selskapsrettslig muligjort
- Det savnes en fellesnordisk, supranasjonal selskapstype med likeartet innhold i alle de nordiske land med fellesnordiske regler på områder som:
 - Sambeskatning og/eller konsernbidrag
 - Morselskapets råderett over datterselskaper
 - Mulighet for å se på et nordisk konserns selskaper som en forretningsmessig enhet
- Kortlægning af den teknologiske infrastruktur i Norden. Rapport udarbejdet af COWI for Erhvervsfremmestyrelsen.
 - Oversikt over det eksisterende utbud av nordiske teknologiske institutter med statlig medfinansiering
 - Barrierer i form av mandat om nasjonal kompetanseoppbygging, finansielle forhold og nærhet/språk
- Skadelig skattekonkurrence i nordisk perspektiv. (A 1300/næring) Nordisk Råds 54. session, Helsingfors 29.-31. oktober 2002.
 - Trekker frem eksempler på trekk ved de nordiske skattesystemer som bidrar til overveieelse av flytting av beskatning av overskudd
 - Ulike momssatser og avgifter viktig element i industriens konkurransevilkår
- En slagkraftig og barrierefri Østersøregion? – “Spræng murbrokkerne væk !”. Dansk Industri Juni 2003
 - Uhensiktsmessige lover og regler – spesielt skatt
 - Langsomme og tungvinte tollprosedyrer
 - Ulike nasjonale produktgodkjennelser
 - Merking av produkter – kostbart (brukt som pengemaskin)
- The Nordic and Baltic Regions – A common market for construction and management of housing. Forfatter: Bengt Nyman. Stockholm, 15 June 2003.
 - En mengde offentlige og private krav ved registreringer
 - Sertifiseringer og godkjennelser som ikke er begrunnet ut fra sikkerhet, helse eller miljø
- Nordiskt Näringspolitiskt Samarbetsprogram 2002-2005: Nordic Collaboration Programme on Industrial Development Policy. ANP 2001:729
 - Minske grenseoverskridende transaksjonskostnader
- Barrierer og muligheter for e-forretninger i nordiske SMV. Analyse baseret på eksisterende undersøgelser. TemaNord 2003:551
 - Vesentlige barrierer er manglende sikkerhet og for langsom og ustabil datakommunikasjon
- Norden som hemmamarknad. Integrasjon av det nordiska näringslivet. Rapport från näringslivskonferens i Stockholm den 20 maj 2003, med anledning av Sveriges ordförandeskap i Nordiska Ministerrådet med bl.a. Undersökning av små nordiske företags erfarenhet av gränsbarriärer av Emma Forsberg og Malin Nordh
 - God eksempelliste på ulike hindere
 - Vanskelig å finne og tolke informasjon
 - Savn av et ”Nordisk selskap” – organisasjon i hvert land med ulik skatte/selskapslovgivning
 - Toll og tollprosedyrer (Vesentlig Norge)
 - Pris- og markedsreguleringer (Vesentlig Norge)
- Den Skandinaviska Arenan – Statusrapport april 2002
 - Bred rapport som omhandler mange sektorer - ikke spesifisert spesielle grensehindre på næringslivets område
- Handlingsplan för en fördjupad integration mellan Norge och Sverige: Den norsk-svenska arbetsgruppen för ökad integration 12 maj 2000. Statusrapport 25. januar 2001
 - Grensehindre for både privatpersoner og næringsliv
 - Mange skatt- og tollproblemer
 - Konkurranshindere/statsstøtte
 - Offentlig innkjøp – bedre nordisk nettverk og informasjon om regelverk

- Fremme av økt integrasjon mellom Norge og Finland. Den norsk-finske arbeidsgruppen for økt integrasjon 30. oktober 2001
 - Manglende informasjon om offentlige innkjøp
 - Praktiske problemer ved betaling av toll og merverdiavgift
 - Besiktning og førersertifikat for anleggsmaskiner
- OECD Territorial Reviews, Öresund, Denmark/Sweden
 - Assymetri i de nasjonale skattesystemene
 - Behov for øket samarbeid mellom forskningsinstitusjoner og bedrifter
- Öresund – en region blir til. Rapport utarbeidet av den danske och den svenska regeringen. Mai 1999
 - Omfattende basisrapport om behovet for integrering på en rekke områder
- Integration med förhinder? Aspekter på integrationsprosessen i Öresundsregionen. The Copenhagen Institute for Future Studies, Jessica Panke
 - Mest om privatpersoner
- Rapport om barrierer for integration i Øresundsregionen. Øresund Industri & Handelskammare, December 2001
 - Meget relevant “Top Twelve”- liste over barrierer:
 1. Reglene på skatte-, sosial- og arbeidsmarkedsområdet
 2. Skatteregler m.m. – sett fra virksomhetenes side
 3. Den felles valuta
- Näringslivets Öresundsindex 2003. Rapport utarbeidet for Øresund Industri & Handelskammare av Copenhagen Economics Mai 2003
 - Overordnet konklusjon om at integrasjonen er stagnert ut fra et næringslivsperspektiv
 - Et visst skifte av fokus fra samarbeide til samhandel
- Integrationsfrämjande mellan Sverige och Finland. Den finsk-svenska arbetsgruppen för ökad integration 9. juni 2000. Statusrapport/arbetspapper svensk UD 4. mars 2003
 - Felles besiktningsregler og førersertifikat for maskiner
 - Patentspørsmål
 - Offentlige innkjøp
- Gränshinder i Norden ur ett Ålandskt perspektiv. Ålands landskapsstyrelse, Mariehamn mai 2003
 - Agenturproblematikk
 - Skattegrenseproblematikk
- Potentiella vinster för miljö, konsumenter och den inre marknaden av att samordna återvinnings- och retursystem för dryckesförpackningar inom EU/EES. Yttrande 2003-10-31. Kommerskollegium National Board of Trade. Dnr 100-419-2003.
 - Forslag til samordning av den såkalte ”pantclearingen” i et system som garanterer konkurransenøytrale rammevilkår
 - Merkingsskrav bør utformes mer fleksibelt
 - Teknisk mulig å samordne et system med EAN-koder
- Diarielista Hinder – LandHinder i Norden (exkl. Sverige), de baltiska länderna och Polen från november 1997. Kommerskollegium, Bengt Agild, 2003-11-20.
 - TBT-forskrifter
 - Skatter og avgifter
 - Toll- og tollprosedyrer